

İZMİR TİCARET ODASI

TÜRKİYE EKONOMİSİNE YÖN VEREN BİR KENT: İZMİR

Araştırma ve Meslekleri Geliştirme Müdürlüğü
Uzman Hande UZUNOĞLU
Uzman Yardımcısı Erdem ALPTEKİN

Ağustos 2010 / İzmir

Giriş

Kentler belli sektörler ile ülke ekonomisinde ön plana çıkmaktadır, İzmir ise ticaret, sanayi, tarım gibi ana sektörlerin yanı sıra turizm, ulaştırma, enerji, eğitim gibi daha birçok alanda Türkiye ekonomisine yön vermekte olup, çok sektörlü yapısıyla dikkat çekmektedir.

İzmir sanayisinde petrokimyevi, demir-çelik, tekstil, otomotiv, gıda ve içecek imalatı, tütün ve toprağa dayalı ürünler ön plana çıkmaktadır.

İzmir ticaret hayatında ise; gıda, inşaat, tekstil-konfeksiyon, ağaç-mobilya, kimya-plastik ve tarım ürünlerinin ticareti yaygın bir şekilde gözlenmektedir.

Tarımda pamuk, üzüm, zeytin, zeytinyağı, baharat, incir, tütün, balık, yaş-kuru meyve ve sebze, hububat, bakliyat, yağlı tohumlar ve hayvansal yan ürünler üretimi ve ticareti yaygındır.

İzmir organik tarım konusunda en fazla bilgi birikimine sahip kentlerin başında gelmektedir. Kentimizde 2009 yılı itibariyle 119 çeşit organik ürün üretilmektedir.

Metropol ilçelerin dışında kalan ilçelerde ağırlık tarım sektöründe, kıyı sektöründe yer alan ilçelerde ise ağırlık turizm sektöründedir.

Her yıl 1 milyonun üzerinde ziyaretçi çeken İzmir; yat turizmden kültür turizmine, inanç turizminden kruvaziyer turizmine kadar hemen hemen her çeşit turizm olanaklarına sahiptir.

İzmir'de ekonomiye katkıları açısından sırasıyla hizmet, sanayi ve tarım sektörleri sıralanmaktadır. Geçmiş yıllarla kıyaslandığında; tarım sektörünün payının azaldığı, sanayinin payının ise fazla bir değişim göstermediği ortaya çıkmaktadır. Hizmetler sektörü ise, toplam üretim içerisindeki payını arttırmaktadır.

İzmir'de rüzgar, güneş ve jeotermal gibi temiz ve yenilenebilir enerji kaynaklardan yararlanma imkanı bulunmaktadır.

Ege Adaları ile (Sakız, Midilli, Samos,vb...) "En Kolay Ticaret En Yakındakiyle Yapılır" prensibinden hareketle ticari fırsatlar söz konusudur.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından en son açıklanan 2001 yılı Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla cari rakamlarına göre; İzmir 13,4 katrilyon TL. ve % 7,6 pay ile Türkiye genelinde 3. konumdadır.

Kentte kişi başına düşen milli gelir 3.215 dolardır. Kentin ekonomisinde %31,1 ile sanayi, %27,5 ile imalat sanayi, %17,9 ile ticaret, %14,5 ile toptan ve perakende ticaret ve %7,5 ile tarım yer almaktadır.

İzmir, 2009 yılında 17,5 milyar TL vergi hacmi üreterek ülke genelinde tahsil edilen vergilerin % 10,2'sini sağlamıştır.

İzmir Nisan 2010 itibariyle ülkemizdeki yabancı sermayeli firmaların yaklaşık % 6'sını barındırmaktadır. 1.473 adet yabancı sermayeli firma ile İzmir, ülke genelinde en çok yabancı sermayeli şirket kurulan dördüncü kenttir.

İzmir'deki banka mevduatları, banka kredileri ve banka şubelerinin sayısı her geçen gün artmaktadır. Bankalar özellikle eğitilmiş işgücünün bir kısmını istihdam etmektedirler.

İzmir'de 2009 yılı itibariyle 29,7 milyar TL banka mevduatı toplanmış, 21,5 milyar TL banka kredisi verilmiştir. Mevduatın krediye dönüşme oranı, %72,4'dür.

İzmir'de 697 banka şubesi faaliyet göstermektedir. Her 100 banka şubesinden yaklaşık 7 tanesi İzmir'dedir.

İzmir'de en önemli sorunu, Türkiye genelinde olduğu gibi işsizliktir. İşsizlik oranı, Türkiye ortalamasının üzerinde kalmıştır.

Göç, çarpık kentleşme, kentsel altyapı yetersizliği, plansız gelişme, hızla kirlenen doğal çevre, azalan su kaynakları ve tarım topraklarının yapılaşma baskısı altında kalması, kent ekonomisini olumsuz etkilemektedir.

İzmir'in Demografik Yapısı

Türkiye'de en fazla nüfusa sahip 3.kent olan İzmir, 3.868.308 nüfusu barındırmaktadır. Toplam nüfusun %91,1'i şehir nüfusu, %8,9'u ise köy nüfusundan oluşmaktadır.

İzmir'in ilçe sayısı 30, metropol ilçe sayısı ise 11'dir. İlçelerin nüfus sıralamasına göre; Karabağlar en kalabalık ilçe, Karaburun ise en tenha ilçe konumundadır.

Türkiye nüfusunun %5,3'ü İzmir'de yaşamaktadır. Türkiye ile birlikte İzmir'in de nüfus artış hızı yavaşlamaktadır.

İzmir'in nüfus artış hızı %18,8, şehirleşme oranı %91,1'dir. Bununla birlikte 2009 yılı verilerine göre; kentin yıllık nüfus artış hızı ülke ortalamasının (%14,5) üzerindedir.

İzmir'de Ticaret

İzmir genelinde ticaret kent merkezi ve metropol ilçelerdeki çarşılar, siteler, iş hanları ve alışveriş merkezlerinde toptan ve perakende ticaret yoğun olarak sürdürülmektedir.

İzmir ekonomisinin büyüklüğünde limanların payı oldukça büyüktür. İzmir Alsancak Limanı'nın varlığı kent için oldukça önemlidir. Çünkü İzmir Alsancak Limanı, Türkiye'nin ihracat konteyner limanı olarak simge olmuş bir limandır. Sadece İzmir'in değil, Ege Bölgesi'ndeki çoğu ilin ticareti bu limandan karşılanmaktadır.

Liman; döviz gelirlerimizin artmasında (ihracatın, turizm yatırımlarının artması ve doğrudan yabancı sermayenin kentimize akın etmesinde) çok büyük bir etkiye sahiptir. Dünyada da limanları gelişmiş kentlerin ekonomilerinin de o derece gelişmiş olduğu görülmektedir. (Örneğin Hong Kong, Hamburg, Rotterdam, Barcelona gibi.)

Liman yatırımlarının tamamlanamamasına ve ekonomik krize rağmen, 2009 yılında İzmir gümrükleri Türkiye ihracatının % 14'ünü sırtlamış ve Türkiye'de yapılan 7 birim ihracattan yaklaşık bir birimi İzmir gümrüklerinden yurtdışına çıkıştır.

2010 yılı ilk 4 ayında İzmir'de 5,1 milyar dolar ihracat, 6,5 milyar dolar ithalat gerçekleştirilmiştir.

Bu durum, başta İzmir olmak üzere Ege Bölgesi'nin ihracat potansiyelini yansıtmaktadır. İzmir Alsancak Limanı'nın modernize edilmesi ve Kuzey Ege Çandarlı Limanı'nın devreye girmesi ile İzmir'in Türkiye ekonomisi içerisindeki yerini daha yukarılara taşıyacağı düşünülmektedir.

Ege İhracatçı Birliği'nin verilerine göre 2008 yılında 190 ülkeye ihracat gerçekleştiren İzmir, 2009'da bu sayıyı 198'e çıkarmıştır. İzmirli ihracatçılar, Mozambik, Uganda, Cibuti, Gabon, Guyana, Eritre, Belize ve Ruanda gibi adları bilinmeyen ve haritada yerini tarif bile edilemeyecek ülkelere krizde mal satmıştır.

İzmir'in dış ticarete aşama kaydedebilmesi için sadece denizyolu değil, demiryolu ve havayolu taşımacılığı gibi alternatif ulaşım yollarının da gelişimi hızlandırılmalıdır.

Havayolu şirketlerinin uçuş ağlarını genişletmeye başlaması ile birlikte İzmir'den uçuş rakamları da artış göstermeye başlamıştır. 2010 yılı ilk 6 ayında İzmir'de iç hat ve dış hat olmak üzere toplam uçak trafiği 28.732'yi bulmuştur. İzmir Adnan Menderes havalimanı en yoğun uçak trafiğine sahip 5. havalimanıdır. Adnan Menderes havalimanının yolcu trafiği ise 3,3 milyonu aşmıştır. Bu istatistikte, Türkiye'nin ilk 6 havalimanı arasında bulunmaktadır.

İzmir Adnan Menderes Hava Limanı çıkışlı uçak seferleri konusunda önemli mesafe kat edilmiştir. Ancak İzmirli işadamları İzmir'den Atina, Londra, Basel, Münih'e doğrudan ulaşabilmesine rağmen bazı Avrupa başkentlerine İstanbul aktarmalı olarak gidebilmektedir.

İzmir'de Sanayi

İzmir genelinde sanayi; organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinde yoğunlaşmaktadır.

İzmir gelişmiş kara, deniz ve hava yolu ağı, ileri iletişim imkanları, modern altyapı olanaklarına sahip organize sanayi bölgeleri ve serbest bölgeleriyle Türkiye ekonomisi içerisindeki önemini giderek arttırmaktadır.

İzmir'de sanayi alanları şehir merkezleri dışında planlı bölgeler olarak faaliyetlerini ve gelişimlerini sürdürmektedir.

İzmir Tekeli Organize Sanayi Bölgesi (İTOB), İzmir Atatürk Organize Sanayi Bölgesi (İAOSB), Kemalpaşa Organize Sanayi Bölgesi (KOSBİ), Tire Organize Sanayi Bölgesi (TOSBİ), Aliğa Organize Sanayi Bölgesi (ALOSBİ) ve Buca Ege Giyim Organize Sanayi Bölgesi (BEGOS) olmak üzere 6 tanesi faaliyette olan OSB'lerin toplam sayısı 18'i bulmaktadır.

Sanayide ciddi atılımlar gerçekleştirmiş olan İzmir Tekeli Organize Sanayi Bölgesi, Aliğa, Çiğli, Tire ve Kemalpaşa ilçelerinde bulunan Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) yatırımcılara çok çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Bununla birlikte Buca, Kınık, Bergama, Ödemiş ve Torbalı Pancar'daki Organize Sanayi Bölgeleri de gelişimlerini sürdürmektedirler.

İzmir'de ayrıca Gaziemir ilçesinde Ege Serbest Bölgesi ve Menemen ilçesinde Menemen Deri Serbest Bölgesi faaliyet göstermektedir. 2009 yılında bu iki serbest bölgenin toplam ticaret hacmi 3 milyar dolara ulaşmıştır.

İzmir'de 2002 yılında İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü kampüs alanı içerisinde faaliyete geçen İzmir Teknoloji Geliştirme Bölgesi 218.4 hektarlık ana bölge ve 6.4 hektarlık ek bölgeden oluşmaktadır. Temmuz 2010 itibarıyla bölgede faaliyet gösteren firmaların sayısı 69'dur.

Ülkemiz sanayisine büyük katkıları olan Petkim, İzmir Demir Çelik, Philsa Tütün, JTI Tütün, Cevher Döküm Sanayi, Cevher Makine Sanayi, Delphi Packard, Hugo Boss, Tetrapak gibi dev firmalar İzmir'de faaliyet göstermektedir.

İzmir'de Turizm, Kültür ve Eğitim

Uygun iklim koşulları, zengin tarihi geçmişi ve yöreye hakim olan doğal güzellikleri İzmir ve çevresini turizm merkezi haline getirmiştir. Kentte başta deniz, tarih, ören yerleri, yat turizmi, termal turizm, yayla, av, kış turizmi olmak üzere turizmin her türü yaygın olarak gerçekleşmekte ve ülke ekonomisine büyük katkılar sağlamaktadır.

Bununla birlikte kruvaziyer gemiler sayesinde birçok turist İzmir'e akın etmektedir. İzmir'e kruvaziyer gemiler ile; 2004 yılında 32 sefer ile 77.000 yolcu, 2005 yılında 26 sefer ile 58.042 yolcu, 2006 yılında 94 sefer ile 183.198 yolcu, 2007 yılında 122 sefer ile 288.017 yolcu, 2008 yılında 128 sefer ile 321.279 yolcu, 2009 yılında 127 gemi ile 309.603 yolcu gelmiştir. İzmir 2005 yılında kruvaziyer turizmde sıfır olan payını kısa süre içinde yüzde 22'lere yükseltmiştir.

İzmir sadece gemilerin uğradığı bir liman değil, İzmir'de başlayıp İzmir'de biten turların gerçekleştirileceği bir liman olma yolunda ilerlemektedir. Kruvaziyer turizminin geliştirilmesi yönünde önemli bir adım olan İzmir çıkışlı gemi turları, 24 Haziran 2010 tarihi itibarıyla başlamıştır.

Kruvaziyer turizmden İzmir ekonomisine sağlanan katkı göz önüne alınmadığında; İzmir'in turizm potansiyelinin çok altında turist çektiği ve turizm geliri elde ettiği görülmektedir. Türkiye'ye gelen turist sayısında 2010 yılının ilk yarısında %10 artış sağlanırken; İzmir, kruvaziyer dahil ancak % 3 arttırabilmiştir.

Bu nedenle başta kruvaziyer turizm olmak üzere potansiyel içeren tüm turizm fırsatlarına odaklanılmalı, İzmir'in bir uluslararası destinasyon olması ve sadece yazları değil, yaz-kış turist çekebiyen bir kent olabilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

İzmir üniversiteleri, müzeleri, konser salonları, kültür-sanat dernekleri, ulusal ve uluslararası festivalleri ve zengin çeşitliliğe sahip medyasıyla ülkenin en önemli kültür kavşağıdır.

İzmir okullaşma, eğitim oranları ve yüksek standartlara sahip eğitim kurumlarıyla bir eğitim üssüdür. Ege, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü olmak üzere üç devlet üniversitesi; İzmir Ekonomi Üniversitesi, Yaşar Üniversitesi, Gediz Üniversitesi ve İzmir Üniversitesi olmak üzere dört özel üniversitesi faaliyet göstermektedir. Yeni öğretim yılında bir devlet üniversitesinin daha faaliyete geçmesi söz konusudur. Yeni üniversitelerin açılması, İzmir'den nitelikli beyin göçünün yaşanmasına dur diyecektir.

Sonuç

Kentte yeni istihdam alanları yaratacak ve kentsel cazibe merkezlerinin artmasını sağlayacak yeni yatırımlara ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu anlamda;

- İzmir'deki turizm çeşitliliği fırsata dönüştürülmelidir. Turizmde 12 ay uluslararası bir destinasyon olunabilmesi için İzmir'in daha etkin bir tanıtımı yapılmalıdır. Kongre, sağlık, spor, inanç ve kültür turizmi gibi daha birçok turizm türü desteklenmelidir.
- 2005 Universiade ve 1971 Akdeniz Oyunları gibi birçok spor organizasyonları deneyimi bulunan İzmir'de daha fazla uluslararası spor organizasyonu gerçekleştirilmelidir. İzmirli spor kulüpleri desteklenmelidir.

- Uluslararası çapta organizasyonların yapılabileceği dev kongre merkezleri oluşturulmalıdır.
- Kentsel tarihi doku ayağa kaldırılmalıdır.
- İzmir'i Ankara'ya, İstanbul'a, Antalya'ya ve Çanakkale'ye otoyol bağlantısı sağlanmalıdır. İzmir Çevre Yolu, Bergama'ya kadar uzatılmalıdır. İzmir'den Ankara, İstanbul ve Antalya'ya hızlı tren projeleri başlatılmalıdır.
- İzmir'de kruvaziyer turizmdeki sevindirici gelişmelere karşın, kentte kruvaziyer turizmine yönelik tasarlanmış ve inşa edilmiş bir kruvaziyer liman ve yolcu terminali bulunmamaktadır. Bunun için, İzmir'e bir kruvaziyer limanı kazandırılmalıdır.
- Aliğa-Menderes raylı sistem projesi kuzeyde Bergama, güneyde Selçuk'a kadar uzatılmalı, sonrasında ise hattın Bayındır-Tire-Ödemiş ilçelerine ulaştırılması sağlanmalıdır.
- İzmir'de tersane ve tekne-yat imalathane sitesi kurulmalıdır.
- İzmir'in Anadolu'nun toptan ticaret ve lojistik merkezi yapılması için çalışmalar yapılmalıdır.
- Verimli havzalar için arıtma tesisleri kurulmalı, sulama projeleri gerçekleştirilmeli ve havza bazında planlar yapılmalıdır.

İzmir, 21.yüzyıl'da taşıdığı potansiyeli daha da ileriye sıçratmaya hazır ve sadece Türkiye'nin değil Akdeniz'in bir numarası olmaya aday bir şehir konumundadır. Bu açıdan İzmir, sahip olduğu avantaj ve olanaklarıyla yerli ve yabancı tüm yatırımcıları beklemektedir.

Kente kazandırılacak yatırımlarla İzmir'in bir marka kent ve dünya kenti olabilmesi için İzmir'in kendisini yurtiçindeki şehirlerle karşılamak yerine, dünya ligindeki illerle kıyaslaması ve ona göre projelerini oluşturması gerekmektedir.

Kaynaklar:

- İzmir Ticaret Odası Stratejik Planı (2003-2012)
- İzmir Ticaret Odası Stratejik Plan (2009-2012)
- İzmir Ticaret Odası 2010 Yılı Çalışma Programı
- Türkiye İstatistik Kurumu, www.tuik.gov.tr
- İzmir Kalkınma Ajansı, www.izka.org.tr
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, www.tobb.org.tr
- T.C. Hazine Müsteşarlığı, www.hazine.gov.tr
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, www.kultur.gov.tr
- T.C. Maliye Bakanlığı, www.maliye.gov.tr
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, www.bddk.org.tr
- Devlet Planlama Teşkilatı, www.dpt.gov.tr
- T.C. Dış Ticaret Müsteşarlığı, www.dtm.gov.tr
- Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü, www.dhmi.gov.tr
- Ege Bölgesi Sanayi Odası, www.ebso.org.tr
- İzmir Teknoloji Geliştirme Bölgesi, <http://iztekgeb.iyte.edu.tr>
- Ege İhracatçı Birlikleri

EK:

Tablo 1: İzmir Makroekonomik Verileri

	2006	2007	2008	2009
İşsizlik Oranı (%)	11,2	10,5	11,8	16,2
İşsiz Sayısı (Bin kişi)	152	142	156	227
İstihdam Düzeyi (Bin Kişi)	1.201	1.202	1.171	1.170
İstihdam Oranı (%)	41,9	41,5	39,9	39
Kamu Yatırımları (Milyon TL)	486,5	428,9	464,4	492,9
Gerçekleşen Teşvik Belgeli Yatırım Sayısı	169	117	100	113
İhracat (Milyar \$)	15,6	17,7	21,6	14,2
İthalat (Milyar \$)	17,8	21,1	26,1	16,1
Dış Ticaret Dengesi (Milyar \$)	-2,2	-3,4	-4,5	-1,9
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)	87,6	83,8	82,7	88,2
Açılan Firma Sayısı (Adet)	5.808	5.396	4.813	4.432
Kapanan Firma Sayısı (Adet)	1.958	1.909	2.941	3.002
Turist Sayısı**	777.148	970.772	1.074.088	1.056.958
Vergi Gelirleri (Milyar TL)	13,9	15,4	17,7	17,5
Banka Mevduatları (Milyar TL)	17,9	21,6	26,8	29,7
Banka Kredileri (Milyar TL)	10,6	14,7	19,9	21,5
Banka Şube Sayısı	525	600	667	697
Uluslar arası Sermayeli Şirket Sayısı (1954- 2010 Mayıs ayı itibariyle)		1.473		

Kaynak: TOBB, TÜİK, Hazine Müsteşarlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Maliye Bakanlığı

**İzmir İli Sınır Kapılarından Giriş Yapan Turist Bilgileri

Tablo 2: 2009-2010 Yılları İzmir Ekonomik Veriler Karşılaştırma

	2009			2010		
	İzmir	Türkiye	Türkiye İçindeki Payı (%)	İzmir	Türkiye	Türkiye İçindeki Payı (%)
Yatırım Teşvik Belgesi Sayısı (Ocak-Nisan)	20	398	-	39*	669*	-
İhracat (Milyar \$) (Ocak-Nisan)**	4,0	32,0	12,6	5,1	35,6	14,4
İthalat (Milyar \$) (Ocak-Nisan)**	4,1	39,0	10,6	6,5	53,2	12,2
Dış Ticaret Açığı (Milyar \$)	0,09	6,9	-	1,3	17,5	-
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)	97,6	82,1	-	79,1	67,0	-
Açılan Firma Sayısı (Adet) (Ocak-Mayıs)	1.819	37.144	4,9	2.257	45.865	4,9
Kapanan+Tasfiye Firma Sayısı (Adet) (Ocak-Mayıs)	1.326	24.063	5,5	1.220	25.598	4,8
Yabancı Turist Sayısı (Ocak-Mayıs)	280.607	7.327.542	3,8	271.963	8.070.558	3,4
Vergi Gelirleri (Milyar TL) (Ocak-Mayıs)	6,5	66,2	9,8	8,4	82,7	10,2
Banka Mevduatları (Milyar TL) (Ocak-Mart)	27,1	467,1	5,8	30,2	534,2	5,7
Banka Kredileri (Milyar TL) (Ocak-Mart)	19,9	383,3	5,2	22,8	438,2	5,2
Banka Şube Sayısı (Ocak-Mart)	673	9.293	7,2	693	9.548	7,3

Kaynak: TOBB, Hazine Müsteşarlığı, TÜİK, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

*Genel Teşvik Sistemi

**TÜİK Gümrüklere Göre Dış Ticaret Verileri